

**INFORME SOBRE ELS PRESSUPOSTOS DE R+D CIVIL I
MILITAR A ESPANYA**

Barcelona, octubre de 2002

Fundació per la Pau

1. Introducció

En el projecte de Pressupostos generals de l'Estat per a l'any 2003, les partides destinades a R+D militar ascendeixen a uns 1.373 milions d'euros (228.430 milions de pessetes), que representen gairebé el 35% del total de fons per a R+D pressupostats per l'Estat per a l'any vinent. En canvi, el programa que constitueix la principal font de finançament públic per als grups de recerca de les universitats i el CSIC amb prou feines rep el 10,4% del total de despeses en R+D pressupostades per al 2003, i ha patit una retallada del 15% en xifres absolutes (que encara seria més gran en euros reals) respecte a l'any 2001. Els fons dedicats a R+D militar podrien ser encara més grans, perquè en el projecte de pressupostos no queda clar el destí (civil o militar) d'uns altres 444 milions d'euros i, així, la participació real dels projectes militars en les despeses de R+D podria arribar al 45%.

La xifra de 1.373 milions d'euros és el resultat de sumar el pressupost de recerca centralitzat des del Ministeri de Defensa, que ascendeix a 322,97 milions d'euros, amb les bestretes que facilita el Ministeri de Ciència i Tecnologia, que per a l'any 2003 s'han pressupostat en 1.697,98 milions d'euros, quina major part es destinen al disseny i la construcció o modernització de dotze tipus d'armament diferents, tots ells de caràcter ofensiu, cosa que no s'avé gaire amb la declarada "vocació humanitària" de l'Exèrcit espanyol.

2. Despeses en R+D civil i militar als Pressupostos generals de l'Estat per al 2003

2.1. Programes de R+D

Les despeses de l'Estat en R+D l'any 2003 (4.000,12 milions d'euros) es recullen en la funció 54 dels Pressupostos generals de l'Estat, i es desglossen en un seguit de programes, gestionats per diversos ministeris, que disposen de les dotacions següents:

Pressupostos dels Programes de Recerca per al 2003

Ministeri	Programa	Pressupost (milions d'euros)	% del total
Ciència i Tecnologia	Recerca científica	333,63	8,3
	Astronomia i astrofísica	11,55	0,3
	Recerca i desenvolupament tecnològic	2.009,41	50,2
	Recerca i experimentació agrària	51,71	1,3
	Recerca oceanogràfica i pesquera	36,50	0,9
	Recerca geologicominera i mediambiental	26,70	0,7
	Foment i coordinació de la recerca científica i tècnica	363,78	9,1
	Recerca i desenvolupament de la societat de la informació	412,09	10,3
	Recerca energètica, mediambiental i tecnològica	66,84	1,7
	Direcció i serveis generals de ciència i tecnologia	59,96	1,5
Sanitat	Recerca sanitària	197,37	4,9
Educació	Recerca científica	82,82	2,1
	Recerca i avaluació educativa	4,63	0,1
Defensa	Recerca i estudis de les Forces Armades	322,97	8,1
Altres ministeris (Hisenda, Presidència, Sanitat)	Diversos	20,16	0,5
	TOTAL	4.000,12 (665.564 MPTA)	

Font: Pressupostos generals de l'Estat, any 2003¹

Com es pot observar, el 50,2% de les despeses en R+D va a parar al Programa 542.E de "Recerca i desenvolupament tecnològic", gestionat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia (anteriorment pel d'Indústria), i que consisteix bàsicament en aportacions i préstecs a llarg termini (Subprograma 542.E.3), reemborsables sense interessos, per a les empreses que

¹ Els Pressupostos generals de l'Estat es poden consultar a la pàgina web del Ministeri d'Hisenda.

desenvolupen determinats productes. Per a l'any 2003, el subprograma proporciona fons per a 17 projectes, dels quals 12 són militars (desenvolupament de nous tipus d'armament) i només 5 civils. Com que aquests préstecs i aportacions es destinen tant a R+D com a despeses de fabricació, hi ha una certa polèmica sobre la idoneïtat d'incloure el Programa 542.E entre els pressupostos de R+D, tal com fa el Govern. En canvi, el Programa de "Recerca científica", principal font de finançament públic dels grups que investiguen a les universitats i el CSIC, que segons els mateixos Pressupostos generals, "canalitza (...) les ajudes concedides a investigadors, i així potencia la recerca bàsica de qualitat en totes les àrees de coneixement",² rep únicament 416,5 milions d'euros (69.291 milions de pessetes), tot just el 10,4% del total de despeses en R+D pressupostades per a l'any 2003 (l'any 2001 rebia 81.532 milions de pessetes, el 14,3%).

² *Pressupostos generals de l'Estat 2003, Subprograma 541A.*

2.2. Despeses en R+D militar per a l'any 2003

En les despeses pressupostades per a R+D, hi ha una sèrie de partides destinades a la recerca i el desenvolupament militar. Aquestes partides es recullen en dos programes:

-Programa 542.C de "Recerca i estudis de les FF.AA.", gestionat pel Ministeri de Defensa.

-Programa 542.E de "Recerca i desenvolupament tecnològic". Conté el ja esmentat Subprograma 542.E.3 de "suport a la innovació tecnològica en diversos sectors", gestionat per la Direcció General de Política Tecnològica, que permet concedir préstecs a llarg termini i bestretes sense interessos a empreses espanyoles per al desenvolupament de diversos projectes, dels quals 12 són militars, com s'ha comentat anteriorment. Segons els mateixos pressupostos,³ l'import de les bestretes per al desenvolupament de productes militars ascendirà l'any vinent a 1.049,9 milions d'euros, dels quals 492,5 milions serien per a les empreses públiques i 557,4 milions per a les no públiques. Respecte als préstecs a llarg termini dins del Subprograma 542.E.3, que ascendeixen a 444 milions d'euros, el Projecte de pressupostos per al 2003 no especifica a quina mena de projectes es destinaran, tot i que en gran part també es podrien destinar a finalitats militars.

Per tant, el total de despeses en R+D militar reconegudes en el Projecte de pressupostos per al 2003 és el següent:

Pressupost de recerca armamentista per al 2003	Milions euros
Ministeri de Defensa Programa 542.C (Recerca i estudis de les Forces Armades)	322,97
Ministeri de Ciència i Tecnologia Subprograma 542.E.3 (Suport a la innovació tecnològica en diversos sectors)	1.049,97
TOTAL	1.372,94 (228.438 MPTA)

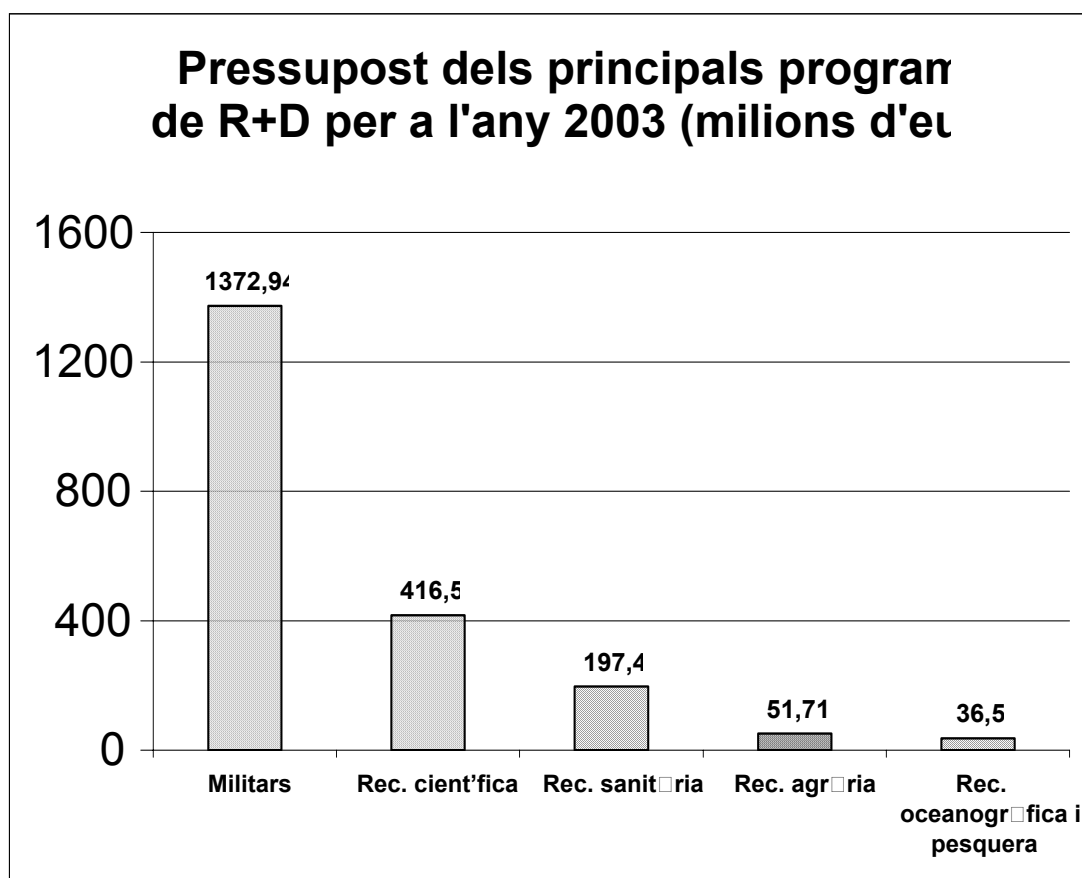
Aquesta és, com hem comentat, una xifra mínima, a la qual segurament caldria afegir altres despeses en R+D militar no reconegudes explícitament en el Projecte de pressupostos.

Així, doncs, els pressupostos registrats com a R+D militar per al 2003 arribarien a 1.373 milions d'euros, cosa que representa el 34,3% del total dels fons de R+D proporcionats per l'Estat, tot i que en realitat podrien ascendir a 1.817 milions d'euros i suposar per tant el 45% del total de despesa en R+D pressupostada per l'Estat per a l'any vinent. Quant al destí dels 1.373 milions d'euros ja esmentats, el fet més rellevant és que es destinen majoritàriament al desenvolupament d'una vintena d'armaments de naturalesa ofensiva.

2.3 Algunes consideracions sobre el pressupost en R+D militar

³ Pressupostos generals de l'Estat 2003, Subprograma 542E.3.

En el gràfic següent es recull la comparació entre alguns programes de R+D als Pressupostos generals de 2003. Com es pot observar, les despeses reconegudes per a recerca i desenvolupament militar superen àmpliament qualsevol altra partida pressupostària destinada a R+D, i tripliquen àmpliament la quantitat que es dedica al programa de “recerca científica”.

Font: Pressupostos generals de l'Estat

Resulta de gran interès comparar les xifres pressupostades per a R+D militar amb les d'altres països del nostre entorn. Com es pot observar en la taula que es presenta a continuació, el percentatge dels pressupostos de R+D dedicats a finalitats militars a Espanya el 2003 (prop del 35% en xifres reconegudes, tot i que les reals es podrien aproximar al 45%) és molt superior al que hi destina la majoria de països occidentals, a excepció de dues potències nuclears com el Regne Unit i els EUA.

Despeses destinades a programes de R+D militar en percentatge dels pressupostos públics de R+D

País	Percentatge
França (2000)	25%
Regne Unit (2000)	37%
Estats Units (2000)	50%
Japó (2000)	4%

Font: OCDE⁴ i Secretaria d'Estat de Política Científica⁵

⁴ *Mundo Científico*, 197 (1999) 67.

⁵ *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*, any 2000, pàg. 3067.

3. Evolució dels pressupostos de R+D per a finalitats militars en el període 1995-2003

Al llarg dels darrers anys, els pressupostos de R+D destinats a programes militars s'han incrementat de forma significativa, tant en el valor absolut com en participació en el total dels pressupostos de R+D. Aquesta evolució es recull en la taula i el gràfic següents:

Any	Pressupost total per a programes de R+D (MPTA)	Pressupost dels programes de R+D militar (MPTA)	% R+D militar respecte al total
1995	207.032	48.465	23,4%
1997	225.068	83.271	37,0%
1998	310.805	146.609	47,2%
1999	460.530	248.469	53,9%
2000	508.120	209.245	41,2%
2001	571.586	221.279	38,7%
2002	630.669	248.063	39,3%
2003	665.564	228.438	34,3%

Font: Pressupostos generals de l'Estat i Càtedra UNESCO sobre Pau i DD.HH., UAB

Com es pot observar, els pressupostos de R+D per a programes militars es van multiplicar per quatre entre 1995 i 1999, i a partir d'aquesta data s'han estabilitzat al voltant dels 225.000-250.000 milions de pessetes anuals. A més són els responsables principals de l'important increment registrat en els pressupostos totals per a programes de R+D durant els darrers anys

(seguits per altres partides la inclusió de les quals als pressupostos de recerca és també polèmica, com la resta de préstecs del Subprograma 542.E.3 o el Suprograma 542.N de “Recerca i desenvolupament de la societat de la informació”, creat el 2002, el qual conté partides que anteriorment no es comptabilitzaven com a despesa en R+D).

4. Destinació dels pressupostos per a programes de R+D militar l'any 2003

4.1. Programes de R+D del Ministeri de Defensa

Els programes de R+D del Ministeri de Defensa els gestionen l'Òrgan Central de la Defensa (Ministeri i Subsecretaria i Secretaria d'Estat de la Defensa) i dos organismes autònoms: el Canal d'Experiències Hidrodinàmiques de El Pardo i l'Institut Nacional de Tècnica Aeroespacial Esteban Terradas (INTA). D'acord amb el Projecte de pressupostos per al 2003, l'Òrgan Central de la Defensa durà a terme vuit programes de R+D, els més importants dels quals es recullen en la taula següent.

Inversions més importants per al 2003 dels programes de R+D gestionats directament pel Ministeri de Defensa⁶

	(milions d'euros)
Sensors i guerra electrònica	18,67
Avió EF-2000 (Eurofighter)	25,65
Tecnologies de la informació i la comunicació	42,64
Plataformes, propulsió i armes	63,72

4.2. Programes gestionats pel Ministeri de Ciència i Tecnologia

Des de fa uns quants anys, ara el Ministeri de Ciència i Tecnologia, i abans el d'Indústria, concedeix una important quantitat de bestretes sense interessos, suposadament reemborsables, a les empreses que desenvolupen alguns productes militars. Aquestes exportacions s'inclouen en el Programa 542.E.3 dels Pressupostos i per a l'any 2003 ascendeixen, com ja s'ha comentat, a 1.049,9 milions d'euros, dels quals 492,5 milions serien per a les empreses públiques, i 557,4 per a les no públiques. Si els anys 2001 i 2002 les bestretes es van destinar al desenvolupament de quatre noves armes (avió de combat EF-2000, fragates F-100, carros de combat Leopard i avions P-3 Orion), aquest any la llista s'ha ampliat espectacularment, ja que abasta ni més ni menys que dotze nous tipus d'armament, tots de caràcter ofensiu. La llista de programes i empreses beneficiàries d'aquestes bestretes és la següent.

Projectes de desenvolupament de nous armaments subvencionats pel Ministeri de Ciència i Tecnologia, 2003⁷

Projectes	Contractistes
Avió de combat EF-2000	Consorcio CEDIEF (EADS-CASA, ITP)
Modernització avions patrulla P-3 Orion	EADS-CASA
Desenvolupament fragates F-100	IZAR Construcciones navales, SA

⁶ Pressupostos generals de l'Estat 2003, Programa 542C.

⁷ Pressupostos generals de l'Estat 2003, Subprograma 542E.3.

Desenvolupament carros de combat Leopard	Santa Bárbara Sistemas, SA
Avió de transport militar A400M	EADS-CASA, ITP
Versions militars dels avions Airbus A310 i A330	EADS-CASA
Tovera vectorial per a reactors	ITP
Helicòpters d'atac	No especificats
Submarí S-80	IZAR
Vaixell de desembarcament de tropes	IZAR
Míssil Meteor per a l'Eurofighter	Consorcio Inmice (MBDA, EADS-CASA, IZAR, INDRA)
Carro de combat Pizarro	Asociación Pizarro (Santa Bárbara Sistemas SA, IZAR, INDRA, SAPA Plasencia)

Pel que fa a la quantia dels diferents programes, no s'especifica en el Projecte de pressupostos per al 2003. De totes maneres, és important destacar que els destinataris pràcticament únics dels 1.049,9 milions d'euros del Subprograma 542.E.3 són quatre empreses dedicades totalment o parcialment a la fabricació d'armament: EADS-CASA, IZAR (antiga Empresa Nacional Bazán), ITP i Santa Bárbara Sistemas. Aquestes quatre empreses es reparteixen, per a programes de R+D militar, un pressupost que és més de dues vegades superior al que reben en conjunt totes les universitats espanyoles i el CSIC per a R+D civil.